

Oslo, 15.10.2003

Kommentarer fra Greenpeace til: "Utredning av konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet i området Lofoten – Barentshavet" (ULB)

Vi viser til forespørsel om kommentarer til "Utredning av konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet i området Lofoten – Barentshavet" (ULB). Under følger våre kommentarer til utredningen. Vi tar i hovedsak for oss Sammenendragsrapporten, men har også sammenholdt opplysninger og tolkninger i denne med grunnlagsmaterialet der det var nødvendig.

På grunn av stort tidspress og arbeidsmengde er dessverre ikke uttalelsen uttømmende, og den blir som tidligere varslet levert to uker på overtid. Vi regner likevel innspillet vil bli tatt alvorlig, og understreker at spørsmålet om eventuell petroleumsvirksomhet i områdene Lofoten – Barentshavet er et svært viktig spørsmål hvor beslutninger ikke kan tas forhastet eller på tvilsomt kunnskapsgrunnlag. Området har unike natur- og miljøkvaliteter som det er et viktig norsk ansvar å forvalte også til beste for framtidige generasjoner og det internasjonale samfunnet.

Kontakt for spørsmål: Truls Gulowsen, Greenpeace, truls@nordic.greenpeace.org

Innhold:

Sammendrag:	2
1.1 Forholdet til arbeidet med Helhetlig Forvaltningsplan for Barentshavet	3
1.2 Samme analytiske rammeverk som øvrige KU'er til Forvaltningsplanen?	4
2.1 Barentshavet og Lofoten er ekstremt verdifulle og sårbare havområder	4
2.2 Sjøfugl	5
2.3 Fisk	6
2.3.1 Feil konklusjon fra "Sameksistensgruppe"	7
3.1 Om utredningen av konsekvenser	8
4.1 Skipsfart	8
5.1 Sannsynlighet for ulykker og oljevern	9
5.2 Spesifikke krav i særlig sårbare områder	9
6.1 Samfunnsmessige konsekvenser: fiske, havbruk, turisme og samiske interesser	9
7.1 Klimagassperspektivet og nasjonal og internasjonal solidaritet	10
7.2 Direkte klimagassutslipp: Hvordan skal 3,5 millioner tonn CO ₂ kompenseres?	10
7.3 Indirekte klimagassutslipp: Over 2 milliarder tonn CO ₂	10
8.1 Avslutning	12

Sammendrag:

Det kan virke som om Olje- og Energidepartementet ikke helt har innsett hva man er i ferd med å gjøre.

- Områdene Lofoten – Barentshavet har vesentlige forskjeller og økologiske funksjoner. Sammen utgjør de et av verdens aller mest verdifulle, rene og sårbare havområder – med et fantastisk og unikt økosystem. Mens områdene globalt sett i realiteten kun utgjør avsidesliggende og marginale letearealer for oljeindustrien, representerer de to områdene til sammen en økologisk, miljømessig, arktisk og fiskerimessig "indrefilet". Greenpeace oppfordrer Regjeringen og Olje- og Energidepartementet til å tenke seg meget grundig om for å unngå forhastete, irreversible og dramatiske beslutninger når det gjelder petroleumsvirksomhet i disse områdene.
- Den fremlagte 'utredning av konsekvenser' er verken så grundig eller omfattende at den kan være et tilstrekkelig grunnlag for behandling av spørsmålet om ytterligere petroleumsvirksomhet i området. Temaene olje, fiskeri, skipstrafikk, andre miljøverdier og ytre påvirkninger er så gjensidig knyttet til hverandre at et helhetlig bilde kun kan oppnås gjennom det varslede arbeidet med en Helhetlig Forvaltningsplan. Rapporten er også beheftet med feil.
- Konsekvensutredningen må revurderes og utarbeides på et faglig nøytralt grunnlag, med grunnlag i de kommentarer som har fremkommet i høringsrunden, samt arbeidet i de øvrige deler av prosessen fram mot en Helhetlig Forvaltningsplan. Med tilstrekkelige forbedringer kan utredningen av konsekvenser (ULB) da utgjøre en del av grunnlaget for en Helhetlig Forvaltningsplan for området – som er et viktig og riktig grep som Greenpeace mener Samarbeidsregjeringen og Norge kan være stolte av. Det er imidlertid viktig å bevare politisk handlingsfrihet til å kunne gjennomføre reelle valg i denne prosessen. Derfor bør avgjørelser om petroleumsvirksomhet vente på den helhetlige planen.
- Departementet må ta hensyn til de miljøfaglige instansens innvendinger i prosessen i arbeidet fram mot et revidert dokument. Det må settes av ressurser til ny forskning slik at kunnskapshullene som er påvist blir dekket, samt at de utredningstemaene som mangler blir tatt med. Dette gjelder også klimagassperspektivet. Arbeidet kan gjennomføres som del av arbeidet med en Helhetlig Forvaltningsplan, samt oppfølgingen og rulleringen av denne over tid. Det er viktig å beholde handlingsfriheten i forhold til både beskyttelse og utnyttelse av naturressurser og kvaliteter i området. Den Helhetlige Forvaltningsplanen er arena for dette.
- Åpning av norsk del av Barentshavet for petroleumsvirksomhet vil medføre tilførsel av mer enn 2 milliarder tonn klimaødeleggende CO₂ til atmosfæren, i tillegg til dagens direkte norske klimagassutslipp, og de betydelige utslippene som skyldes forbrenning av norsk olje og gass som har blitt eksportert tidligere. 2 milliarder tonn CO₂ fra Barentshavet er 48 ganger mer enn de samlede norske CO₂- utslippene for 2001 og tilsvarer utslippene fra 909 Skogn-gasskraftverk. Verken disse utslippene, eller hvordan et direkte merutslipp på 3,5 millioner tonn CO₂ skal kompenseres som del av norsk klimapolitikk, er berørt i utredningen. Det svekker grunnlaget og viser liten forståelse for Norges rolle i det internasjonale klimaproblemet.
- Prosessen fram mot ULB har vært mangelfull, lite transparent og preget av hastverk. Dersom det skal gjøres beslutninger om petroleumsvirksomhet i Barentshavet eller Lofoten, må dette gjøres på grunnlag av en helhetlig prosess som setter de unike miljøkvalitetene i sentrum. Arbeidet med Regjeringens Helhetlige Forvaltningsplan er et slik prosess.

1.1 Forholdet til arbeidet med Helhetlig Forvaltningsplan for Barentshavet

Greenpeace meget fornøyd med at Samarbeidsregjeringen, i henhold til Sem-erklæringen, har bestemt å "legge opp til en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet, der hensynet til miljø, fiskerier, petroleumsvirksomhet og sjøtransport vurderes samlet", samt at det skulle foretas "en vurdering av petroleumsfrie fiskerisoner". Vi mener det er bra at dette arbeidet nå er i gang, til tross for at det er et omfattende arbeid som må gjennomføres på kort tid. I dette perspektivet, ser vi ingen grunn til at det skal være nødvendig å ta beslutninger om petroleumsvirksomhet før den helhetlige forvaltningsplanen, der ulike muligheter, risikoer og trusler er ferdigstilt.

Det er en reell fare for at økosystemene i Barentshavet kan bli varig skadd av oljeaktivitet. Alle nye aktiviteter som påvirker økosystemene, bør derfor vurderes samlet før oljevirkksomheten i området utvides og eventuelle andre aktiviteter settes i gang. Greenpeace forutsetter at forvaltningsplanen baseres på et sett av helhetlige konsekvensutredninger, og at disse ses i sammenheng før nye beslutninger om nye aktiviteter som kan skade økosystemet i området iverksettes.

Det synes også klart at denne konsekvensutredningen alene ikke er verken så grundig eller omfattende at den kan være et tilstrekkelig grunnlag for behandling av spørsmålet om ytterligere petroleumsvirksomhet i området. Samtidig mener vi at arbeidet med en helhetlig forvaltningsplan for området må skje på en slik måte at myndigheter og politikere har reell valgfrihet til å foreta reelle politiske valg når Forvaltningsplanen skal behandles i 2005-2006. På bakgrunn av dette bør all ny aktivitet i området bør stanses til Forvaltningsplanen for Barentshavet er ferdig i 2005, slik at det da kan bli tatt en reell beslutning om det er forsvarlig med olje- og gassutvinning i nordområdene, eller ikke.

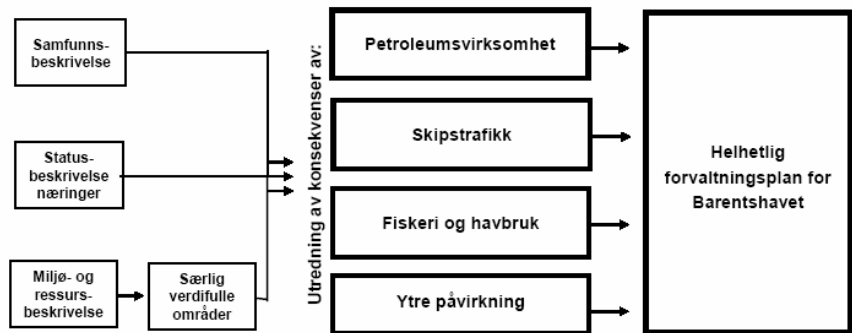
Vi viser også til at Statens forurensningstilsyn (SFT) i brev til Miljøverndepartementet 8. august 2001 konstaterer at det er "uforsvarlig å utvide petroleumsvirksomheten i Barentshavet uten at konsekvensene av de samlede aktivitetene er tilstrekkelig utredet". SFT sier videre at "langtidseffektene av olje og kjemikalier i marint miljø foreløpig ikke er tilstrekkelig dokumentert. Eksisterende kunnskap blir nå bare brukt til å bedømme miljørisiko knyttet til hvert enkelt utbyggingsprosjekt, og ikke for området som helhet".

Behovet for helhetlig tilnærming ble også understreket under Stortingets behandling av Havmiljø-meldingen våren 2003, der nesten samtlige partier bemerket at det bør utvikles bedre metode og kunnskap for å kunne foreta en grundig avveining av de forskjellige interessene som knytter seg til Barentshavet, og at dette best kan oppnås ved å basere forvaltningsplanen på konsekvensutredninger for de enkelte sektorene for å få fram helheten.

Petroleumsvirksomhet vil ha store konsekvenser for havområdet og det er derfor svært underlig å ta en slik beslutning uavhengig av resten av forvaltningsplanen. Vi oppfordrer Regjeringen til å følge føre-var-prinsippet og ta seg tiden til å utarbeide en helhetlig forvaltningsplan før det tas overilte politiske beslutninger om ytterligere petroleumsvirksomhet i Barentshavet før en avveining av alle interesser og påvirkninger kan si om det er verdt det eller ikke.

Behovet for en helhetlig tilnærming i riktig rekkefølge styrkes ytterligere av at kystfiskeriene har tradisjonelt hevd på området og blant annet derfor 'førsterett' blant næringsaktivitetene, og at eventuell russisk oljeutvinning eller tankfart er noe norske myndigheter har relativt begrenset kontroll med. I tillegg er området internasjonalt unikt, noe som gir Norge et særegent forvalteransvar. Dette er enda en grunn til at den helhetlige forvaltningsplanen bør søke å identifisere områder hvor oljevirkksomhet, fiske eller skipsfart, enten hver for seg eller i kombinasjon, må utelukkes av miljø-, fiske- eller sikkerhetshensyn. Se for øvrig også kommentarer under overskriften "fisk".

I tillegg til at med at enhver ny påvirkning selvsagt vil komme som tillegg til eksisterende, sitter regjeringen igjen med ett område de kan kontrollere i forhold til forurensning, nemlig petroleumsvirksomhet på egen sokkel. Da sier det seg selv at prosessen må foregå ordnet: spørsmålet om petroleumsvirksomhet må vurderes *etter* at de andre delene er vurdert og tiltak er gjennomført i disse sektorene. Så får vi se om det er 'økologisk plass' til å utvinne olje i den norske delen av Barentshavet, ikke omvendt. Alt annet er en dårlig havmiljøpolitikk.

Figur 1-1. ULB og delutredninger under forvaltningsplanen for Barentshavet. Kilde: MD.

Vi viser til ideskissen for arbeidet med helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet. (fra ULB-rapporten). Tanken må være at grunnutredningene innenfor miljø, næring, samfunn, verdifull områder, petroleum, fiskeri, skipstrafikk og ytre påvirkning til sammen skal danne et felles kunnskapsgrunnlag som kan legge grunnlaget for en Helhetlig Forvaltningsplan, som så kan forankres politisk. Da er det avgjørende å bruke tiden for å sikre et konsistent kunnskapsgrunnlag og realistisk politisk handlingsrom når Forvaltningsplanen skal vedtas. Petrolevmsbeslutninger må derfor vente, om prosessen i det hele tatt skal kunne ha legitimitet.

1.2 Samme analytiske rammeverk som øvrige KU'er til Forvaltningsplanen?

Ettersom utredningen av konsekvenser av eventuell petroleumsvirksomhet etter planen skal gå inn som en del av grunnlaget for en helhetlig Forvaltningsplan for området, er det problematisk at utredningen bare delvis benytter det fellesgrunnlaget for vurdering av konsekvenser av ulik aktivitet som er utarbeidet av denne plangruppen. Når det blir utarbeidet en oppdatert versjon av ULB'en på bakgrunn av de innkomne høringsuttalelsene, anbefaler Greenpeace at rapporten i så stor grad som mulig følger det felles oppsettet med hensyn til hvilke områder, konsekvenser og arter som skal utredes, samt hvilke indikatorer man skal benytte. På denne måten, og kun slik, blir det mulig å vurdere *kumulative* effekter på en slik måte som det er nødvendig å gjøre om man skal kunne lage en meningsfull forvaltningsplan der flere faktorer er vurdert opp mot hverandre.

2.1 Barentshavet og Lofoten er ekstremt verdifulle og sårbare havområder

Det kan virke som om Olje- og Energidepartementet ikke helt har fattet hva man er i ferd med å gjøre: åpne for petroleumsvirksomhet i et av verdens aller mest verdifulle, rene og sårbare havområder – med et fantastisk og unikt økosystem. Området Lofoten – Barentshavet kan ses som hen helhet, men har også vesentlige forskjeller.

Vi opplever at ULB-rapporten i liten grad har klart å ta inn over seg betydningen av de ekstremt rike og avgjørende viktige gyteområdene i Lofoten på den ene siden, og heller ikke verdien av iskantøkosystemene og banke- oppvekstområdene i Barentshavet: Mens områdene er avsidesliggende og marginale letearealer for oljeindustrien, representerer de to områdene til sammen en økologisk, arktisk og fiskerimessig indrefilet. Det er dette spørsmålet om eventuell oljevirksomhet i Lofoten- Barentshavet dreier seg om, og Greenpeace oppfordrer Regjeringen og Olje- og Energidepartementet til å tenke seg meget grundig om for å unngå forhastete, irreversible og dramatiske beslutninger.

Barentshavet har en av verdens høyeste tettheter av sjøfugl. Nordlige deler av Barentshavet er i tillegg et viktig leveområde for flere sjøpattedyr- og sjøfuglarter som ikke forekommer i områder uten is. Flere av disse har nasjonal og internasjonal verneverdi.

Produksjonen i Barentshavet danner grunnlaget for de store fiskebestandene som er fundamentet for fiskerinæringen i Norge. Sild, lodde, torsk og hyse bruker alle området i hele eller deler av sin livssyklus, og alle artene trekker inn til kysten for å gyte. Den mest konsentrerte gytingen foregår i

Lofoten – Vesterålen, og egg og larver driver så nordover langs kysten og inn i Barentshavet der de vokser opp.

2.2 Sjøfugl

Barentshavet er et av de mest fuglerike havområdene i verden. Bestandene henger nær sammen med produksjonen av fisk og plankton i havet, sammen med verdien av et rent havmiljø. Årlig hekker mellom 13 og 15 millioner sjøfugl i området. Flere av bestandene er av internasjonal betydning. Bare på norsk side finnes det 41 sjøfuglkolonier med over 1000 hekkende par. Barentshavet er også et viktig område for millioner av andre fugler som lever og hekker i tilknytning til kysten og åpent hav. Selv små oljeutslipp kan forårsake stor skade hos sjøfugl. De kan omkomme av nedkjøling hvis fjærdrakten blir utsatt for søl, eller av forgiftning ved inntak. Samtidig er sjøfuglbestandene avhengige av fiskebestandene i havet.

Flere bestander av sjøfugl i området, for eksempel lomvi og lundefugl, er allerede på et lavt nivå. Et oljeutslipp som påvirker bestanden av sild eller lodde kan gi effekter på slike arter som er avhengig av sild og lodde til mat. Slike konsekvenser er viktige, men ikke utredet som del av ULB. Dette må gjennomføres før beslutninger kan fattes, og vi viser i denne sammenheng til arbeidet med en Helhetlig Forvaltningsplan.

For sjøfugler i åpent hav er kunnskapsgrunnlaget svært mangelfullt. Selv små, men lagt hyppigere enn akutte oljesøl kan også forekomme. Slike utslipp, som ofte unngår registrering, representerer imidlertid en kronisk oljeforurensning til havs. Dette kan være en like stor belastning for sjøfuglbestandene som de større, men sjeldnere oljesøl (bl.a. Lane 1985)

Sjøfugldata fra kystområdene til andre årstider enn hekkesesongen er av høyst variabel karakter. Data på overvintrende sjøfugl finnes ikke for store deler av kysten. Dette utgjør en særdeles alvorlig mangel i det tilgjengelige datagrunnlaget. ULB gir et klart inntrykk av at konsekvenser for sjøfugl i åpent hav er vurdert, mens bakgrunnsrapporten klart gir uttrykk for at dette ikke er tilfelle.

Data for sjøfugl fra åpent hav er ikke oppdatert siden midt på 90- tallet. Gjennomsnittsalderen på materialet er over 10 år, og i store deler av området har sjøfuglforekomstene aldri vært kartlagt. I tillegg er det vist at variabiliteten i åpent hav er så stor på flere nivåer at det vanskelig lar seg gjøre å utarbeide en forutsigbar fordeling av sjøfugl på annet enn svært stor skala. Forarbeidene til ULB har i meget liten grad vurdert konsekvenser av oljevirksomhet og utslipp for sjøfugl på åpent hav, på grunn av begrenset datatilgang. I denne sammenheng er det viktig å understreke at vanskelig kartlegging og modellering ikke betyr at det ikke finnes sjøfugl på åpent hav, eller at disse tåler oljesøl.

I denne saken medvirker analyseverktøyet og sammendragsteknikkene som er brukt i ULB til alvorlige underestimeringer av konsekvensene for internasjonalt verneverdige sjøfuglbestander. Mens bakgrunnsrapporten skriver at bildet sannsynligvis ville forandre seg betydelig for alle feltene dersom det hadde vært mulig å inkludere data om sjøfugl på åpent hav i modellen, hevdes det i ULB at det er valgt en konservativ innfallsvinkel for sjøfugl. Når sjøfugl i åpent hav faktisk ikke en gang er vurdert, blir etter vår mening hele kapittelet om sjøfugl i beste fall misvisende, i verste fall direkte feil. Uansett er det grovt feilaktig at det ikke kommer klarere fram at slike viktige forekomster ikke er vurdert tilstrekkelig. Mangel på data skal medføre høyere føre-var-terskel, ikke brukes som unnskyldning til å la være å ta hensyn, slik man kan få inntrykk av i sammendragsrapporten.

I utkastet til sjøfuglrapporten (Rev:01, 03-03) er konsekvensene av uhellsutslipp delt inn i firedelt skala, mens det i den endelige rapporten er en tredelt skala. Den firedelte skalaen var: *små, ubetydelige, store og meget store*. Den tredelte er: *små, ubetydelige og store*. Endringen fra en firedelt skala til en tredelt skala gjør at mulige konsekvenser blir nedvurdert og bagatellisert.

Vi har ikke inntrykk av at forfatterne til sammendragsrapporten har tilstrekkelig forståelse eller respekt for det enorme mangfoldet av sjøfugl som finnes i dette området. Lofoten og Barentshavet er noe helt annet enn Nordsjøen, både i rikdom, diversitet, særegenhet og sårbarhet. Hovedpoenget er at uansett hvor og når et uhell skulle oppstå, vil en rekke verneverdige sjøfuglbestander så i fare for å bli påført svært betydelige konsekvenser. Dette kommer i liten grad fram i sammendragsrapporten, men er et svært viktig budskap.

2.3 Fisk

Området Lofoten – Røstbanken – Vesterålen er et *nøkkelområde* for kommersielt og økologisk svært viktige fiskebestander (torsk, hyse og sild). Her er de mest sårbare livsstadiene til disse artene konsentrert innenfor et svært avgrenset område. I tillegg er det en betydelig konsentrasjon av sjøpattedyr, sjøfugl og korallrev som kan påvirkes, og området har generelt stor biodiversitet. Oljeforurensing av dette området kan medføre dramatiske konsekvenser. Vi opplever at dette i stor grad er oversett i Sammendragsrapporten (ULB).

Det lever omtrent 150 ulike fiskearter i Barentshavet. Blant disse er noen av verdens største og viktigste fiskebestander, bl.a norsk-arktisk torsk, lodde, sei, hyse og norsk vårgytende sild. Disse fiskebestandene er sentrale i Barentshavets økosystem og utgjør grunnlaget for de store kommersielle fiskeriene i regionen. Fisk er svært sårbar overfor en evt. oljeulykke. Prestige ulykken er et eksempel på hvilke konsekvenser en oljeulykke kan få for fiskeriene. I delrapporten for konsekvensene for havbruksnæringen står det at etter ulykken er det nå 20 000 personer som mottar økonomisk kompensasjon på grunn av tapt inntekt til fiskeriene. I rapporten heter det at kostnadene forventes å bli minst 1000 millioner euro. Nord-Norge er en landsdel som er svært avhengig av fiskeriene. En oljeulykke vil kunne ha alvorlige konsekvenser.

Utredningen viser til at nullutslipp (ved normal drift) vil garantere at det heller ikke vil bli reaksjoner i markedet angående kvalitet og renhet på norsk fisk fra Lofoten / Barentshavet. Vi finner ikke denne påstanden sannsynliggjort i seg selv. Vi mener det motsatte er mer sannsynlig, dessverre. Ved etablering av storskala petroleumsvirksomhet vil disse områdenes karakter kunne bli betydelig endret fra villmark til industrisone. Svein Berg i eksportutvalget for fisk sa til Dagbladet 18. mars 2003 at man kan ta dobbelt så høy pris for torsk pga. at den oppfattes som ren, og at oljeutvinning kan halvere prisen på torsk. Det betyr at prisen på hvit fisk fra Barentshavet kan bli kraftig redusert ved at det i det hele tatt startes opp oljevirkosomhet der. I tillegg kommer spørsmålene om hvor reelle løftene om null utslipp er. Selv om utredningen beskriver at dette til en viss grad kan gjennomføres, gis det ingen løfter om dette.

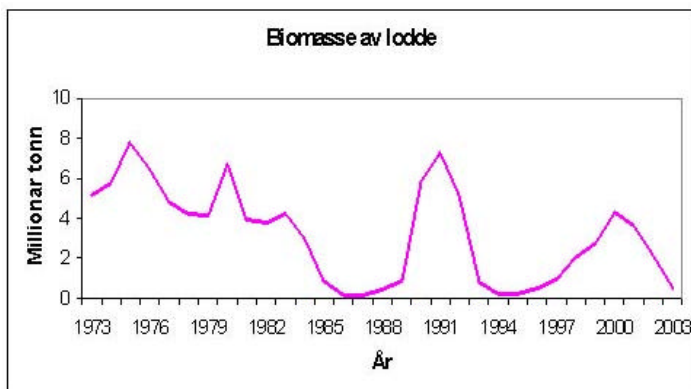
Agenda Utredning og Utvikling AS og Alpha miljørådgivning har sett på konsekvensene for fiskerivirkosomhet ved helårig petroleumsvirksomhet i Lofoten og Barentshavet. Dette arbeidet har de kun fått en måned på å gjøre. Denne delutredningen har flere åpenbare mangler. I utredning om fiskerivirkosomheten er det for eksempel ikke gjort konsekvensberegninger ved en eventuell oljeulykke, eller "konsekvenser for fiskeriene av unormal drift", enten ved ulykker ved plattformoperasjoner eller transport. Konsekvensene for fiskeriene av for eksempel forliset av Prestige eller Exxon Valdez var til sammenlikning betydelige.

På grunn av svært optimistiske og delvis selektive forutsetninger, gir også SINTEFs utslippsmodellering i forhold til konsekvenser av oljeutslipp på fiskeriene feilaktige resultater. Overfiske og ulike modeller for fiskepress må innkalkuleres i modellen for å kunne gi et reelt og troverdig bilde av mulige konsekvenser av petroleumsvirksomhet på fisk og fiskerier. I utregningen av estimert restitusjonstid legges et redusert fiskepress, i tråd med forskernes anbefaling, til grunn for beregningen. Dette vil dessverre gi feil resultater, og gi inntrykk av raskere gjenoppbygging av bestanden enn det som er trolig. Historien viser at det er svært vanskelig å redusere fiskekvotene, selv om det anbefales av havforskere. I modellen må også den politiske virkeligheten skisseres.

Selv om et oljeutslippsuhell skulle skje, så er det med dagens forvaltning lite trolig at fiskeriforvaltningen vil redusere kvotene til det nødvendige nivået. Det er intet som tilsier at et oljeutslipp vil medføre redusert fiskepress - selv om faglige instanser tilråder det. På grunn av muligheten for redusert pris per tonn og redusert tilgang, kan man til og med anta at et utslipp vil medføre midlertidig økt fiskepress, om ikke tilstrekkelige virkemidler tas i bruk. Dette er ikke innregnet i konsekvensanalysen, og diskuteres heller ikke i kapittel 9 i utredningen.

Bestandsstatus må diskuteres og tas med. I utredningen sies det flere ganger at beregningene er gjort ut fra et "worst case" scenario. Dette stemmer nok når det gjelder faktorer som oljens giftighet, årstid, oljemengde (for bunnutslipp) og antall lekkasje døgn. Derimot stemmer dette dårlig med muligheten for at et utslipp skal skje i en periode hvor fiskebestandene er svært små. Beregningene av bestanden er gjort som et gjennomsnitt av siste tjue års bestandssituasjoner. Barentshavet karakteriseres av store svingninger, og det sier seg selv at et 'worst-case' utslipp i en situasjon der bestandene av andre

årsaker er på lavnivå, vil kunne få forsterkede konsekvenser for bestandene av fisk. Som indikert over, vil dette kunne forplante seg i betydelig grad også i forhold til både sjøfugl og annet næringsliv.

Havforskningsinstituttet har nylig publisert bestandsutviklingsdata for lodde i Barentshavet. Figuren viser tydelig at gjennomsnittsbestander ikke er relevant for 'worst case' beregninger. Loddebestanden er viktig både for torsk og sjøfugl.¹

Greenpeace krever at utredningen beregner estimert restitusjonstid basert på troverdige, og historiske tall for fiskepress, samt sannsynlighet for at bestandene av andre årsaker er på 'unormalt' lavt nivå. Restitusjonstidene må koples til scenariene for fiskepress som er under utarbeidelse som del av konsekvensutredningen for fiskerier – en annen del av arbeidet med Forvaltningsplanen for området. For å kunne gi et helhetlig bilde, må dette igjen koples til konsekvenser for sjøfugl og fiskerier.

2.3.1 Feil konklusjon fra "Sameksistensgruppe"

Vi viser til vedlegg 1 til sammendragsrapporten, samt diverse uttalelser til pressen om dette arbeidet. Rapporten gir et feilaktig inntrykk av arbeidsgruppens konklusjoner. Arbeidsgruppen om sameksistens mellom fiskerinæringen og petroleums - virksomheten kom ikke frem til noen enstemmig konklusjon. Flertallet i gruppen er svært negative til all oljeboring utenfor Lofoten og på det såkalte Tromsøfeltet. Til tross for at flertallet er negative, har OED valgt å karakterisere arbeidet som at sameksistens er mulig de fleste steder i området Lofoten - Barentshavet.

Etter det vi kjenner til, uttrykte ikke de fem representantene fra departementene noen oppfatning om dette spørsmålet. Både de to representanter fra fiskeridirektoratet, den ene fra Norges Fiskarlag og de to forskerne i arbeidsgruppen deler var mot oljevirkosomhet øst for 400 meters vannndyp i Nordland VI, VII og Troms II. Det var kun to representanter fra Oljedirektoratet (OD) og en fra Oljeindustriens landsforbund (OLF) som ikke deler denne oppfatningen. Dette gir et nokså klart flertall mot 'sameksistens' i dette området, og viser at konklusjonen som er gjengitt i ULB-sammendraget er feilaktig. Vi viser for øvrig til pressemelding fra Norges Kystfiskarlag 9.10.2003.

Greenpeace finner det svært betenkelig at arbeidet fra en så viktig arbeidsgruppe blir feil gjengitt av Olje- og Energidepartementet. Dette underminerer troverdigheten til prosessen, og må rettes opp og beklages offentlig.

¹ Les mer:

<http://www.imr.no/Dokumentarkiv.php?SessionId=1&HovedsideValgt=9&VisInnhold=True&DokId=1829>

3.1 Om utredningen av konsekvenser

Helt fra starten har denne konsekvensutredningen blitt kritisert av de miljøfaglige instansene. SFT skriver i sin høringsuttalelse til utredningsprogrammet: "Programforslaget tilfredsstiller ikke vanlige krav til konsekvensutredning idet den baserer seg på eksisterende kunnskap og til dels utdatert kunnskap (...) Utredningen vil heller ikke være i overensstemmelse med Arktisk Råds retningslinjer for henholdsvis konsekvensutredning og petroleumsvirksomhet i Arktis og den vil heller ikke fylle kravene i EUs direktiv om strategiske konsekvensutredninger."

Det ble ikke gjort endringer i utredningsprogrammet slik at det ville bli gjennomført grunnlagsundersøkelser. Dette er et krav som andre konsekvensutredninger må tilfredsstille. Vi har også merket oss at sammendragsrapporten er en utredning av konsekvenser og ikke en konsekvensutredning.

Kunnskapen om Barentshavet er liten. Vi har langt bedre informasjon om overflaten av Mars, som det man har av sjøbunnen i Barentshavet. Et eksempel på dette er da Havforskningsinstituttet fant verdens største dypvannskorallrev utenfor Røst. Denne sommeren har Havforskningsinstituttet oppdaget mange hundre korallrev i Lofoten. Polarinstituttet har skrevet en egen rapport om kunnskapshull knyttet til Barentshavet. Instituttet har blant annet påpekt at det mangles basis-kunnskaper om artene i Barentshavet. Denne kunnskapen må vi få før regjeringen skal ta en beslutning om petroleumsvirksomhet, ettersom slik virksomhet utvilsomt vil påvirke dette økosystemet. Vi opplever det som uansvarlig å skulle tillate slik virksomhet uten å ha vesentlige kunnskaper om hvordan økosystemet fungerer og hvordan petroleumsaktivitet vil påvirke dette økosystemet, særlig ettersom en slik prosess er på gang, initiert av den samme regjering som i dag foreslår å hoppe bukk over denne prosessen.

Generelt forutsetter vi også at Arktisk råd sine retningslinjer for konsekvensutredninger vil bli fulgt i arbeidet med den konsekvensutredningen av helårig petroleumsaktivitet og den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet, som må være på plass før Barentshavet eventuelt åpnes for ytterligere petroleumsvirksomhet. Også EU stiller krav om strategisk konsekvensutredning av alle større utbyggingsprosjekter på land. En strategisk konsekvensutredning representerer en videreutvikling av det tradisjonelle konsekvensutredningsbegrepet, og innebærer at alle faser i alle aktiviteter som kan påvirke det påtenkte området skal utredes. Den samlede faktiske og potensielle påvirkningen skal legges til grunn for de rammer myndighetene setter for å tillate ny virksomhet. Store konsekvensutredninger i Norge bør også tilfredsstille dette oppsettet, noe den framlagte ULB ikke gjør.

4.1 Skipsfart

Det er meget naturlig å se skipstrafikk under ett, og kan bidra til å gi et foredret bilde av virkeligheten om man bare tar for seg deler av en helhet, slik tilfellet er i den oversendte "Utredninger av Konsekvenser", enten det dreier seg om kollisjonsfare, ballastvann eller trafikk. Som del av arbeidet med en helhetlig forvaltningsplan, arbeides det med en egen utredning om scenarier for skipsfart, trusler og avbøtende tiltak. Bortsett fra feltintern trafikk og eksport av petroleum fra norske felt, er dette en delvis eksogen faktor i området, men av voksende viktighet. Det virker per i dag som om myndighetene har liten kontroll på denne utviklingen. Dette, sammen med at det foregår en egen utredning innen samme felt, er nok en god grunn til å avvente de øvrige konsekvensutredningene og sammenstillingen av disse i Forvaltningsplanen, før det tas isolerte beslutninger. Skipstrafikk generert fra eventuell petroleumsvirksomhet i Barentshavet / Lofoten bør vurderes som marginaltrafikk, ettersom det er denne man har størst mulighet til å påvirke nivået av gjennom norske politiske prosesser. Derfor må man vite hva totalbelastningen blir (av russisk og norsk trafikk) før man kan si noe konstruktivt om tålegrensen for norsk- generert trafikk og nødvendige reguleringer.

Vi er videre svært skeptiske til omtalen av supplyskip og pålagte standby-slepefartøyer ved offshore-installasjoner som om disse skulle kunne være tilgjengelige for å gi assistanse til ethvert tankskip med russisk oljelast i tilfelle havari – og dermed bidra til å 'øke' sikkerheten. I virkeligheten representerer petroleumsvirksomhet i Barentshavet en ytterligere risiko for alvorlige ulykker til sjøs, på grunn av kollisjonsfare, økte navigasjonsulempen og økt trafikk. Det vil også kun være få situasjoner der et slepefartøy tilknyttet petroleumsvirksomheten kan forlate sin post for å assistere andre havarister i andre områder, ettersom de har viktige sikkerhetsoppgaver å ivareta på stedet. Fiskeridepartementets nye ordning med utplassering av dedikerte berge- og slepefartøyer langs kysten er derfor en langt bedre bidrag til kystsikkerhet enn å åpne for petroleumsvirksomhet.

5.1 Sannsynlighet for ulykker og oljevern

Utredningen som tar for seg sannsynligheten for store oljeutslipp fikk etter det vi kjenner til kun to uker på å presentere sitt resultat. Rapporten ble trukket tilbake for ny gjennomgang etter at oljedirektoratet reagerte på den høye sannsynligheten for store oljeutslipp. Etter ny gjennomgang ble det konkludert med at det statistisk vil kunne skje en ulykke hvert 75. år. Hvis sannsynlighet for oljeutslipp i forbindelse med skipsulykker er inkludert kan det skje et stort oljeutslipp (over 1000 tonn) hvert 11. år. Dette vil være en helt uakseptabel risiko å ta.

5.2 Spesifikke krav i særlig sårbare områder

I diskusjonen om akseptkriterier, i kapittel 4.2.3 i sameksistens rapporten står det at særlig miljøfølsomme områder, slik som Lofoten, vil tvinge frem beslutninger som er tilpasset de spesifikke utfordringene som gjelder i området. Spesielt nevnes pålitelige boreinnretninger, strengere operasjonelle krav og økt oljevernberedskap. Dessverre vil sistnevnte ha liten innvirkning på den type utslipp man frykter mest i Lofoten området: undervannsutslipp som rammer fiskeegg, larver eller yngel i vannsøylen. Det finnes nemlig ikke metoder for å renske olje som er utblandet i vann, og dermed vil det ikke finnes oljevernberedskap som kan redusere skaden fra undervannsutslipp.

Vi er også sterkt skeptiske til påstandene om at oljevernutstyr for oppsamling av overflateutslipp skal gi tilnærmet like god effekt i områder som Lofoten og Barentshavet som i Nordsjøen. Selv om lysforholdene er bedre om sommeren, er det en meget stor overdrivelse å hevde at det på noen måter kan kompensere for mørketid om vinteren. Her har analysen bommet sterkt på forutsetningene om å analysere 'worst case' scenarier.

Vi vil i denne sammenheng påpeke at gjennomføring av visjonen om 0-utslipp i Barentshavet/Lofoten, selv med dagens fremste teknologi, kun kan sikres ved å ikke åpne for petroleumsproduksjon.

6.1 Samfunnsmessige konsekvenser: fiske, havbruk, turisme og samiske interesser

I undersøkelsen av samfunnsmessige konsekvenser ligger det kun i mandatet å utrede konsekvenser ved normal drift. Det er ikke blitt foretatt en utredning av hvilke konsekvenser en evt. oljeulykke vil ha for sysselsettingen generelt i Nord-Norge. Det er meget underlig at ikke eventuelle negative konsekvenser for fiskeri eller turisme blir vurdert og beskrevet. Vi finner det også underlig at etterspørsel etter "teknisk personell" ikke vil konkurrere med fiskerierne om arbeidskraft, ettersom mange av disse nettopp har denne kompetansen. Hvor mener man arbeidskraft skal rekrutteres fra, eller skal den ikke i det hele tatt komme fra lokalt?

I OEDs utredning om konsekvenser for turistnæring ved oljeutslipp i Lofoten, Nordkapp og Svalbard, delutredning 15, er det regnet ut mulige kostnader for turistnæringen dersom et uhellsutslipp skulle forekomme. For Lofoten viser beregningen at inntil 300 årsverk kan bli borte, og allerede første året etter en ulykke kan 150 arbeidsplasser forsvinne. Det tilsvarer 55 % av turistnæringen i Lofoten, og 1,5 % av den samlede arbeidsstokken, og kan umulig oppfattes som 'ubetydelig'.

Erfaringer fra Prestige, Erika og Braer viser at fiskeri og havbruksnæringen også rammes i stor grad, og alle tre næringer vil rammes samtidig ved større oljeuhell. Dette viser nok en gang at konsekvenser på økosystemet fra eventuell petroleumsvirksomhet ikke kan ses på alene, og at det er behov for et mer helhetlig beslutningsverktøy, særlig ettersom trusselbildet også er i rask forandring når det gjelder sannsynligheten for oljeuhell fra skip i det samme området. Dette forholdet er imidlertid delvis utenfor norske myndigheters kontroll, og kan derfor oppfattes som en delvis eksogen faktor – men ikke mindre viktig. Forholdet til skipsfart og avbøtende tiltak må vurderes i konsekvensutredningen om skipsfart, og sammenfattes til en helhet som del av Forvaltningsplanen.

Innen fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling har for eksempel Finnmark en langt større andel sysselsatte enn andre fylker. Kystkommunene i Vest-Finnmark har 17 prosent sysselsatte innen fiske og fiskeoppdrett, og inntil 24 % sysselsatt innen fiskeforedling i noen områder. Sammenbrudd i turisme, fiskeri og oppdrett vil ha forholdsmessig svært betydelige konsekvenser i dette fylket og andre regioner (som Lofoten) med tilsvarende struktur. Sammenlikninger med for eksempel Nordsjøen (som ULB legger opp til på andre områder) er illustrerende.

Akvaplan-Niva har gjort utredningen av konsekvenser for havbruksnæringen. Denne utredningen hadde etter vår kjennskap kun en tidsramme på tre uker. Det er blitt gjort klart at det var store mangler

ved arbeidet som var gjort, blant annet hvilke virkninger en oljeulykke vil ha for norsk fisk i markedet utenfor Norge.

Dessverre er det ingen utredning som ser på konsekvensene for fiskerinæringen ved et uhell, og utredningen som ser på konsekvenser for havbruksnæringen er svært mangelfull. Greenpeace krever at dette gjennomføres, og legges inn som del av det helhetlige beslutningsgrunnlaget for Forvaltningsplanen.

Konsekvenser for samiske forhold er gjort av NIBR-Alta, Norges Landbrukshøyskole og UNEP/GRID-Arendal. Denne utredningen fikk forskerne noen uker på å ferdigstille. Forskerne som har skrevet rapporten har senere trukket seg fra arbeidet. De mener den ikke kan være en del av en konsekvensutredning fordi de har fått så liten tid på et arbeid som er langt mer omfattende. Greenpeace støtter denne konklusjonen, og utber ytterligere utredninger. Dette kan gjøres som del av den pågående prosessen i regi av en helhetlig forvaltningsplan.

7.1 Klimagassperspektivet og nasjonal og internasjonal solidaritet

Departementet har ikke laget en egen utredning for klimagassutslippene, verken når det gjelder direkte eller indirekte utslipp. Dette er en betydelig svakhet. Direkteutslipp av 3,5 millioner tonn CO₂ (8% av de norske utslippene) må kompenseres andre steder i Norge om landet skal overholde Kyotoforpliktelsen, mens et indirekte utslipp på om lag 2 milliarder tonn CO₂ representerer en stor moralsk og etisk utfordring.

7.2 Direkte klimagassutslipp: Hvordan skal 3,5 millioner tonn CO₂ kompenseres?

Det framgår i sammendragsrapporten at de direkte klimagassutslippene ved full åpning av området for petroleumsvirksomhet kan bli på 3,5 millioner tonn CO₂ per år. Dette utgjør 8% av de norske klimagassutslippene, og tilsvarer like store utslipp som halvparten av dagens norske privatbilpark forårsaker. Hvis Norge skal overholde Kyoto-forpliktelsene, som innebærer at vi skal nå et klimagassutslipp på 1% over 1990-nivå for perioden 2008-12, der tiltak gjennom fleksible mekanismer i utlandet kun er et supplement til nasjonale utslippsreduksjoner, må det gjennomføres kraftige reduksjoner i andre sektorer dersom man skal kunne tillate en slik utslippsøkning fra økt petroleumsaktivitet.

Dersom Regjeringen virkelig tar klimaendringer og Kyoto-forpliktelsene på alvor, burde det vært en egen rapport som viste hvor og hvordan disse kompenserende utslippsreduksjonene skal gjennomføres dersom det startes petroleumsvirksomhet i Barentshavet. Som eksempel kan vi vise til at 3,5 millioner tonn CO₂ tilsvarer mer enn tre gasskraftverk, halvparten av utslippene fra den norske privatbilismen, en firedel av klimagassutslippet fra prosessindustrien eller all norsk oljefyring. Innenfor alle disse sektorene, inkludert CO₂-avgift på den utbygde del av sokkelen, er det allerede foreslått bruk av klimapolitiske virkemidler (jfr. Tilleggsmeldingen om regjeringens klimapolitikk), så en eventuell klimamessig tiltaksplan for driftsutslipp av klimagasser i Barentshavet må inneholde *addisjonelle* tiltak.

7.3 Indirekte klimagassutslipp: Over 2 milliarder tonn CO₂

Ved å åpne Barentshavet for petroleumsvirksomhet, vil Norge være ansvarlig for tilførsel av mer enn 2 milliarder tonn klimagassdannende CO₂ til atmosfæren – som ellers ville forblitt i grunnen. Dette kommer i tillegg til dagens direkte norske klimagassutslipp, og de betydelige utslippene som skyldes forbrenning av norsk olje og gass som har blitt eksportert tidligere, samt olje og gass fra andre områder som vil bli eksportert i framtiden. 2 milliarder tonn CO₂ fra Barentshavet er 48 ganger mer enn de samlede norske CO₂-utslippene for 2001 og tilsvarer utslippene fra 909 Skogn-gasskraftverk.

Salg og bruk av norsk-utvunnet olje og gass vil medføre klimagassutslipp som ikke ville skjedd om petroleumsressursene hadde forblitt i reservoarene. Utslipet vil bidra til at klimaendringene forverres, og dette er et ubestridt norsk ansvar som Greenpeace mener norske politiske beslutningstakere må ha som en del av vurderingen når de avgjør om et ny mulig petroleumsprovins skal åpnes for utnyttning. Sammenhengen mellom Norge som storskala oljeeksportør og det korresponderende ansvaret for klimaendringene var viktig årsak til opprettelsen av Cicero senter for klimaforskning. Det er på tide å heve blikket for denne erkennelsen.

Utvinning av de antatte olje- og gassreservene i norsk del av Barentshavet vil i tillegg til omfattende direkte miljøkonsekvenser medføre en betydelig tilleggsbelastning på det globale klimaet. Verden har

allerede funnet langt mer fossile ressurser enn det som noensinne kan forbrennes og slippes ut til atmosfæren, uten å ødelegge klimaet. Dette resonnementet er gyldig ved de aller fleste definisjoner av farlige klimaendringer og temperatursensitivitet. Se diskusjon og tabell om dette i FNs klimapanel (IPCC) sin siste hovedrapport; Third Assessment Report². For figur, se www.grida.no/climate/ipcc_tar/wq3/figspm2.htm

Basert på Oljedirektoratets ressursoversikt per 1.1.2003 for Barentshavet³, regner man med at det kan finnes 330 millioner Sm³ olje og 851 milliarder Sm³ gass i norsk del av Barentshavet, i tillegg til noe NGL og kondensat. "Utredningen av konsekvenser" for helårlig petroleumsvirksomhet i Barentshavet omtaler kun klimagassutslippene ved selve utvinningen av disse fossile ressursene. Disse direkte utslippene vil utgjøre betydelige bidrag til Norges samlede CO₂-utslipp og problemer med å oppnå være Kyoto-målsettinger, men er bare en liten del av helheten.

Et enkelt regnestykke⁴ viser at Norge vil bidra til å øke ubalansen mellom fossile ressurser i omløp og de klimamessige tålegrensene med over 2000 millioner tonn CO₂ ved å tillate utvinning av de antatte fossile ressursene i norsk del av Barentshavet. Denne klimagassmengden utgjør om lag en firedel av den CO₂-mengde Norge har eksportert som olje eller gass hittil siden oljealderen begynte (ca 9 milliarder tonn CO₂). På bakgrunn av den økende fokus på klimagassutslipp og klimaendringer, er det derfor naturlig å vurdere en eventuell åpning av Barentshavet for petroleumsvirksomhet også i lys av økningen i den globale klimamessige byrden et slikt vedtak vil innebære. Uansett bør dette perspektivet presenteres for politisk behandling, og fraværet svekker Departementets "Ytredning av Konsekvenser".

Sett i lys av den ujevne distribusjonen av olje og gass i verden, Norges status som et av verdens rikeste land som allerede har profitert svært mye på eksport av klimaendringer i form av olje og gass, samt Barentshavets sårbarhet for miljø- og klimaendringer, mener vi at et globalt merutslipp på 2000 millioner tonn CO₂ er nok en viktig grunn til å legge olje- og gassvirksomhet i Barentshavet på is. Om olje og gass skal utvinnes i nye områder, bør andre land enn Norge prioriteres, og man bør velge områder med lavest mulig miljørisiko – og gjerne lavest mulig utvinningskostnad.

Tabell 7.1: CO₂-regnskap for norsk del av Barentshavet, basert på *Oljedirektoratets Faktahefte 2003*, for olje og gassestimer. Det er ikke tatt hensyn til utvinningsgrad. Oversikten representerer mulig tilførsel av CO₂ til det antropogene kretsløp gjennom åpning for petroleumsvirksomhet i norsk del av Barentshavet. Kondensat og NGL kommer i tillegg. Reserver på Snøhvit er inkludert:

Ressursanslag og type	CO ₂ -faktor iht. SSB (Energistatistikk)	CO ₂ -mengde i kg	CO ₂ -mengde i tonn	CO ₂ -mengde i milliarder tonn
Råolje: 330 millioner Sm ³	2,72 tonn CO ₂ /Sm ³		897 millioner tonn CO ₂	
Fossilgass: 851 milliarder Sm ³	2,23 kg CO ₂ /Sm ³	1990 milliarder kg CO ₂	1990 millioner tonn CO ₂	
SUM:			2888 millioner tonn CO₂	Dvs; 2.9 milliarder tonn CO ₂

² IPCC-rapportene på nett: http://www.grida.no/climate/ipcc_tar/

³ Faktaheftet på <http://odin.dep.no/archive/oedvedlegg/01/03/Fakta062.pdf>

⁴ Omregnet olje og gass til CO₂; fra 'Energistatistikk 1995' – SSB, etter SFT. Se også http://www.ssb.no/emner/10/08/10/nos_energi/nos_c703/

8.1 Avslutning

Oljeselskapene har hele tiden hatt en finger med i utarbeidelsen av utredningen, ved at de bla. har fått kommentere mandatet til utredningene. De har også fått kommentere hvem de synes burde få anbudskontraktene på å skrive utredningene. Oljeselskapene har også fått kommentere innholdet i delutredningene, før disse ble offentliggjort for normal høringsprosess. Dette betyr at de med stor økonomisk utbytte av petroleumsvirksomheten i nord har fått bestemme det faglige beslutningsgrunnlaget. Dette er en fremgangsmåte som er udemokratisk og svært kritikkverdig.

Etter at denne fremgangsmåten ble kjent, har olje- og energiminister Einar Steensnæs sagt at denne form for praksis nå skal endres. Det er bra, men det er likevel svært vanskelig å ha tillit til den sammendragsrapporten som er lagt frem når selskapene som vil ha stor økonomisk vinning av oljevirksomhet har fått påvirke dokumentet.

Denne skepsisen styrkes gjennom det faktum at en rekke resultater fra delutredningene er endret og vinklet når de refereres i Sammendragsdokumenter (ULB) – blant annet konklusjonene fra arbeidsgruppen for olje- og fisk og rangeringen av skadepotensiale for sjøfugl, i tillegg til at en rekke viktige deltemaer er mangelfullt eller ufullstendig utredet og beskrevet, samt at utredningen av konsekvenser verken følger det avtalte fellesoppsettet for konsekvensutredninger til Forvaltningsplanen *eller* vedtatte retningslinjer for konsekvensutredninger i regi av ACIA *eller* anbefalingene fra EU om strategiske konsekvensutredninger.

Området Lofoten – Barentshavet har vesentlige forskjeller og økologiske funksjoner. Sammen utgjør de et av verdens aller mest verdifulle, rene og sårbare havområder – med et fantastisk og unikt økosystem. Mens områdene globalt sett i realiteten kun utgjør avsidesliggende og marginale letearealer for oljeindustrien, representerer de to områdene til sammen en økologisk, miljømessig, arktisk og fiskerimessig "indrefilet" av høy internasjonal verneverdi. Norge må vise ansvar for å ivareta en helhetlig og miljømessig ansvarlig forvaltning av disse områdene.

Greenpeace oppfordrer både Regjeringen og Olje- og Energidepartementet til å tenke seg meget grundig om for å unngå forhastete, irreversible og dramatiske beslutninger når det gjelder petroleumsvirksomhet i disse svært spesielle områdene. Som et minimum må vi vente på den Helhetlige Forvaltningsplanen. Alt annet er dårlig miljøpolitikk.